

Jerzy Wyczęsany

Na zewnętrznej, północnej stronie kościoła parafialnego w Okocimiu wmurowana jest tablica pamiątkowa poświęcona Teodozji i Kazimierzowi Nowakom, autorstwa krakowskiego rzeźbiarz Karola Hukana.

Tablica w kształcie leżącego prostokąta wykonana jest w brązie i umieszczona w murowanym obramieniu. Przedstawia wizerunki popiersiowe Teodozji z Siewakowskich (z lewej) i Kazimierza Nowaków (pochowanych na pobliski cmentarzu), rodziców profesora Juliana Nowaka, uczonego, mecenasa, kolekcjonera, polityka i społecznika. Pod wizerunkami umieszczona jest inskrypcja: "Teodozja z Siewakowskich i Kazimierz Nowakowie, iż byli utrudzeni nad miarę, Pan powołał ich do chwały swojej w lipcu

Lekarskiego, wybudowanie Instytutu Weterynarii i Medycyny Doświadczalnej, założenie pierwszego Zakładu Produkcji Szczepionek i Surowic dla potrzeb rolnictwa "Sero", założenie "Azoxu" w Jaworznie, powołanie do życia Krakowskiego Towarzystwa Wędkarskiego, którego był wieloletnim prezesem oraz stacji rybackiej w Łopusznej.

Ponadto był Nowak członkiem czynnym Polskiej Akademii Umiejętności, członkiem zwyczajnym Francuskiej Akademii Weterynarii, prezesem Krakowskiego Towarzystwa Lekarskiego, przewodniczącym Rady Nadzorczej Centralnej Kasy Kółek Rolniczych im. Stefczyka oraz wieloletnim radnym m. Krakowa, a w latach 1914-1919 jego wiceprezydentem. Od 31. lipca do 14. grudnia piastował urząd premiera Rzeczypospolitej Polskiej oraz sprawował funkcję ministra wyznań religijnych i oświecenia publicznego.

oraz P. Banaś, Wyroby nowoczesne w zbiorach Juliana I. Nowaka w: *Entre cour et jardin* czyli pomiędzy mecenasem i artystą, Lublin 1987, s. 301-314). Ceramice chińskiej poświęcił Nowak specjalny artykuł "Figuralna ceramika chińska", opublikowany w czasopiśmie *Arkady* (1938 nr 10, s. 498-509) oraz komentarz w Katalogu wystawy kobierców mahometańskich, ceramiki azjatyckiej i europejskiej (Kraków 1934). Profesor publikował bardzo dużo nie tylko prac naukowych, ale i wspomnień z podróży (np. z Londynu do Paryża, Kraków 1933), wspomnień o wielkich swoich przyjaciółach (np. Wspomnienie o Wyspiańskim w: *Wyspiański w oczach współczesnych*, t. 2., Kraków 1971), oraz z czasów, gdy piastował funkcję premiera (Wspomnienia z ławy rządowej, Kraków 1938).

W 1945r. profesor został powołany w Krakowie na Katedrę Mikrobiologii Rolniczej, niestety był to kres

Tablica pamiątkowa Nowaków

w Okocimiu

1914 i lutym 1922r". W rogu, po lewej stronie widnieje sygnatura rzeźbiarza: Karol Hukan, Kraków 1925r.

Fundatorem tablicy był syn Teodozji i Kazimierza, Julian Ignacy Nowak.

Poświęćmy mu nieco więcej uwagi, gdyż jest to postać jak najbardziej godna przypomnienia. J. Nowak urodził się w 1865r. w Okocimiu w rodzinie chłopskiej, jako najstarsze z dziesięciorga dzieci. Niezwykle uzdolniony, po ukończeniu szkoły powszechnej kształcił się w gimnazjach w Bochni i św. Jacka w Krakowie. Po uzyskaniu matury podjął studia medyczne na Uniwersytecie Jagiellońskim, gdzie w 1921r. pełnił funkcję rektora. Ten europejskiej sławy ojciec polskiej bakteriologii był autorem pomnikowego dzieła "Documenta Microbiologica". Ponadto jego zasługą było powołanie w Krakowie Domu

Był również członkiem Międzynarodowej Komisji Ekspertów przy Lidze Narodów w Genewie.

Jak zanotował K. Grzybowski w poświęconym mu pośmiertnym wspomnieniu (Śp. Julian Nowak, *Dziennik Polski* 1946 nr 31, s. 3), był Nowak "jednym z tych - tak dziś rzadkich - wzorów uczonego, który jest znakomitością w swojej specjalności, ale któremu ta specjalność nie wystarcza, który szuka w kulturze czegoś więcej". Wśród licznych pasji profesora było kolekcjonowanie dzieł sztuki, szczególnie porcelany chińskiej i secesyjnej, a także malarstwa, zwłaszcza jego przyjaciół - Wyspiańskiego i Malczewskiego. Podkreślano przy tym, iż był "wielkim znawcą współczesnego malarstwa". (J. Szaflarski, L. Talewski, Julian I. Nowak współtwórca polskiej mikrobiologii, 1868-1946, *Archiwum Historii Medycyny* t. 33, 1970, s. 427-444

działalności pedagogicznej, bowiem umiera w końcu grudnia 1946r. Spoczął w grobowcu rodzinnym na Cmentarzu Rakowickim.

Prócz pracy naukowej i działalności społecznej

**nazwisko Juliana Nowaka
kojarzy się nam
nieodmiennie z postacią
Stanisława Wyspiańskiego.**

Z nim to przechadzał się twórca *Wesela* po wiślanych bulwarach, jemu czytywał fragmenty nowych dramatów, zwierzał się z kłopotów i pomysłów, na jego pomoc finansową zawsze mógł liczyć, podobnie jak na nowe zlecenia artystyczne, a także na troskliwą opiekę w ciężkiej chorobie aż po tragiczny finał w klinice dra Rutkowskiego. W krakowskiej willi profesora można było podziwiać m.in. następujące prace Wyspiańskiego: Wnętrze paryskiej pracowni artysty (1893), Planty o świcie

(1894), Portret J. Nowaka (1904), Krajobraz z Rudawy (1905), projekt witrażu do katedry lwowskiej - Polonia (1904), projekty do polichromii w kościele Franciszkanów w Krakowie (Strącone anioły i Łucznicy), Apollo - system astralny Kopernika (1904), Madonna z dzieciątkiem (1904), projekt witrażu do gmachu Towarzystwa Lekarskiego, Caritas (1904), Madonna z Dzieciątkiem (1904), a także liczne rysunki i szkice.

**Wielka miłość do matki
zrodziła nawet pomysł
wykonania jej portretu
właśnie przez Wyspiańskiego,**

toteż profesor wielokrotnie zapowiadał wizytę przyjaciela w Okocimiu. Wielka szkoda, że nigdy do niej nie doszło.

Nie tylko finansowo pomagał Nowak Wyspiańskiemu. Był on ponadto orędownikiem artysty w jego przedsięwzięciach. Pośredniczył w pertraktacjach w sprawie witraży do Franciszkanów, użyczał swej sali wykładowej na pracownię, w której artysta mógł pracować nad wielkimi projektami dekoracyjnymi, wyszukiwał przedsięwzięcia, mające dostarczyć trochę gotówki, wreszcie powierzył Wyspiańskiemu dekorację nowo wzniesionego Domu Towarzystwa Lekarskiego. Artysta zaprojektował doń nie tylko elementy architektoniczne (m.in. balustradę w kształcie liści kasztanowca) i malarskie (fryz z kwiatów germanii), ale też meble, zyrandole, portiere oraz wspaniałe witraże Apollo - system astralny Kopernika. Ponadto pośredniczył w mediacjach w celu przyznania Wyspiańskiemu nominacji na stanowisko dyrektora Teatru krakowskiego, które jednak nie odniosły skutku. Przyjaciele odbywali również liczne podróże; a to do fabryki kilimów w Czernichowie, a to do podkrakowskiej wsi Węgrzce, a nawet w Tatry. Tę ostatnią eskapadę tak wspominał Nowak na łamach krakowskiego Czasu (z dn. 27.11.1932r.): "W Zakopanem był Wyspiański tylko raz - chodziliśmy nieco po górach i raz

spędziliśmy cały dzień na Świnicy - dzień sierpniowy był przepyszny i widok na owe groźne turnie Tatr niezrównany. Wyspiański gorzkie przy tym czynił wyrzuty, że nikt z jego znajomych dawniej go do Tatr nie zaprowadził. Marzył przy Czarnym Stawie,

**co by to była za scena
teatralna, gdyby Czarny Staw
był posadzką,**

a otaczające go góry - kulisami".

Pozostaje jeszcze do omówienia sylwetka rzeźbiarza Karola Hukana, wykonawcy tablicy pamiątkowej Nowaków na ścianie okocimskiego kościoła. Artysta urodził się 17. marca 1888r. w Mikulińcach w guberni podolskiej, w rodzinie Justyna i Florentyny z Doblińskich. W latach 1900-1907 kształcił się w Szkole Przemysłu Artystycznego w Kołomyi na oddziale rzeźby figuralnej u Antoniego



Portret profesora dr Juliusza Nowaka - dzieło Stanisława Wyspiańskiego

Golikowskiego i Edwarda Pogórskiego. Następnie w latach 1908-1912 studiował rzeźbę u Konstantego Laszczki w krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych. Twórczość Hukana ukształtowała się pod wpływem mistrza - Laszczki, francuskiego rzeźbiarza Augusta Rodina, a także krakowskiej rzeźby barokowej.

**Duży wpływ na artystę
wywarła twórczość Michała
Aniola i Gianlorenzo
Berniniego,**

poznane w czasie pobytów we Włoszech

w 1926 i 1933r. Większość realizacji artysty wiąże się z Krakowem, gdzie mieszkał i zmarł 20. stycznia 1958r.

Wśród znanych dzieł Hukana należy wymienić: grupy Rolnictwo i Przemysł (1923-1924) na attyce Krakowskiego Banku Polskiego, sześć ołtarzy i wiele rzeźb w kościele Jezuitów na Wesolej w Krakowie (1920-1930), głowy 12 apostołów i 6 świętych polskich na drzwiach do kruchty w kościele Mariackim (1929), Hold Aniołów (1925) na fasadzie kaplicy Stołu Pańskiego i tabernakulum do ołtarza głównego w kościele Paulinów na Jasnej Górze, ołtarz (1928) w kościele NMP Zwycięskiej w Łodzi, ołtarz (1931) w kościele w Suchej Beskidzkiej, posąg Chrystusa Ukrzyżowanego (1935-1937) w kościele św. Aleksandra w Warszawie i figurę MB Niepokalanie Poczętej przed katedrą we Włocławku. Prócz rzeźby religijnej wykonywał grobowce (np. rodziny Folterów na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie), sarkofagi (prof. Tadeusza Banachewicza w Krypcie Zasłużonych w kościele na Skalce w Krakowie), epitafia (m.in. Stanisława Tomkowicza w kościele Mariackim), tablice pamiątkowe, medale, plakiety, portrety i płaskorzeźby portretowe na tablicach pamiątkowych umieszczanych na fasadach domów w Krakowie (np. Adama Asnyka, Adama Chmielowskiego, Piotra Skargi, Stanisława Wyspiańskiego, Władysława Żeleńskiego, Michała Stachowicza).

Hukan wystawiał swe prace wielokrotnie m.in. w Krakowie, Katowicach, Lwowie i Pradze. Jego prace znajdują się w zbiorach Muzeum Historycznego m. Krakowa, Muzeum Narodowego w Warszawie i Muzeum Okręgowego w Krośnie.

Tablica pamiątkowa Nowaków, dzieło K. Hukana jest kolejnym interesującym dziełem sztuki znajdującym się na naszym terenie, tym ciekawszym, że fundowanym przez znakomitego uczonego, rodem z Okocimia.